

KONFERENCIJA O TRIPLEX CONFINIUM U GRAZU

(Osvrt na međunarodnu konferenciju o *Triplex confinium* u Grazu u prosincu 1998. godine)

Posljednjih nekoliko godina primjetan je osjetan porast istraživačkog interesa za povijest habsburško-mletačko-osmanske tromede u ličko-primorsko-bosansko-dalmatinskom obzorju u Novom vijeku, osobito u 17. i 18. stoljeću, koji polako prelazi čak i regionalne srednjoeuropske okvire. U okviru dugoročnog međunarodnog istraživačkog projekta TRIPLEX CONFINIUM, koji je izvorno iniciran i konceptijski osmišljen kao multinacionalni, interdisciplinarni i intergeneracijski projekt upravo u dijalogu među povjesničarima u srednjoeuropskome kulturnom krugu, u ožujku 1997. godine u Budimpešti je održana prva međunarodna konferencija posvećena problematici povijesne mikro-perspektive na *Triplex confinium*. U radu te konferencije sudjelovali su istraživači iz Hrvatske, Austrije, Mađarske i Italije.

Potkraj 1998. u Budimpešti je objavljen zbornik radova *Mircohistory of the Triplex Confinium* (uredio Drago Roksandić), a od 9. do 12. prosinca 1998. godine na Sveučilištu u Grazu održana je druga međunarodna konferencija o *Triplex confinium* pod nazivom *Plan and Practice: How to Construct a Border Society? The "Triplex Confinium" (the Ottoman, Venetian, Habsburg Military Borders) cca. 1700-1750*.

Konferenciju su organizirali History Department of Central European University (CEU) Budapest, Abteilung für Südosteuropäische Geschichte des Instituts für Geschichte der Karl-Franzens-Universität Graz i Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. U njezinom radu sudjelovali su istraživači iz Hrvatske, Austrije, Mađarske, Italije, Njemačke, SAD i Velike Britanije. Konferencija je organizirana u četiri sjednice. Sudionici su podnosili priopćenja i sudjelovali u raspravama (na engleskom jeziku).

Konferenciju su otvorili Alfred Rieber, Karl Kaser i Drago Roksandić. Alfred Rieber (CEU Budapest) govorio je o komparativnom pristupu u istraživanju povijesti granica i pograničnih društava. Karl Kaser (Sveučilište u Grazu) govorio je o Mlečanima, Habsburgovcima i Osmanlijama u prvoj polovici 18. stoljeća. Po njemu, za razliku od Osmanlija koji su pokušavali integrirati periferna područja, Habsburgovci i Mlečani nastojali su u ranom Novom vijeku, u prvom redu, uspostaviti (in)direktnu kontrolu nad *Triplex confinium*. Drago Roksandić (Sveučilište u Zagrebu) govorio je na temu "Triplex Confinium (oko 1700-1750): krajina i/ili krajine".

Prva sjednica bila je posvećena percepcijama krajiškog žiteljstva na *Triplex confinium*. Priopćenja su podnijeli Zrinka Blažević (Hrvatski institut za povijest u Zagrebu), Željko Holjevac (Institut društvenih znanosti "Ivo Pilar" u Zagrebu) i Borna Fürst-Bjeliš (Sveučilište u Zagrebu). Zrinka Blažević je usporedila Vitezovićevo i Marsiglijevo poimanje Hrvatske u obzorju *Triplex confinium* oko 1700. godine. Za Luigija Ferdinanda Marsiglija Hrvatska je prostor omeđen Savom. Kupom, Unom, Zrmanjom i Jadranskim morem, dok je za Pavla Rittera Vitezovića ona znatno širi pojam. Na temelju vlastitih arhivskih istraživanja u Grazu, pisac ovih redaka predstavio je o *Triplex confinium* u habsburško-mletačkim odnosima krajem 17. stoljeća, zapravo 1690-ih godina. Borna Fürst-Bjeliš govorila je o kartografskim percepcijama *Triplex confinium* i s time povezanim interesima imperijalnih sila početkom 18. stoljeća. U radu sjednice trebali su sudjelovati također Nenad Moaćanin (Sveučilište u Zagrebu) i Sandor Bene (Mađarska akademija znanosti). Prvi je trebao govoriti o slici kršćana kao neprijatelja na *Triplex confinium*, a drugi o misiji Luigija Ferdinanda Marsiglija "među barbarima" na Balkanu (1699-1700). Oni, međutim, zbog drugih obveza, nisu bili u mogućnosti sudjelovati u radu konferencije.

Tema druge sjednice bili su interesi i planovi vojne uprave "from above" na *Triplex confinium*. O militarizaciji Habsburške Monarhije u 18. stoljeću govorio je Michael Hochedlinger (Heeresges-

chichtliches Museum Wien). Eva Faber (Sveučilište u Grazu) izlagala je o Lici i Krbavi pod upravom unutarnjoaustrijske Dvorske komore u Grazu na prijelazu iz 17. u 18. stoljeće, a Alessandro Sfrecola (Sveučilište u Trstu) o planovima maršala Schulenburga (1718.-1732.) kao prvom mletačkom pokušaju uspostave vojnokrajiškog sustava u Dalmaciji. Arifa Ramović iz Sarajeva trebala je govoriti o promjenama u osmanskom obrambenom sustavu u Bosanskoj krajini poslije 1699. godine, a Vasko Simoniti (Sveučilište u Ljubljani) o planovima i ostvarivanju interesa Kranjske u Vojnoj krajini u prvoj polovici 18. stoljeća. Međutim, oni, zbog spriječenosti, nisu bili u mogućnosti doći na konferenciju.

Predmetom izlaganja i rasprave na trećoj sjednici bilo je pučanstvo na *Triplex confinium* i njegova sociokulturna zbilja "from bellow". Hannes Grandits (Sveučilište u Grazu) podnio je priopćenje o organizaciji svakodnevnog života na putu prema stvaranju krajiškog sustava u Lici početkom 18. stoljeća, a Catherine Wendy Bracewell (SSEES - Sveučilište u Londonu) - poznata u hrvatskoj znanstvenoj i stručnoj javnosti po zapaženoj monografiji o senjskim uskocima koja je prevedena i na hrvatski jezik - o krvnom bratstvu u krajiškom društvu. O sociokulturnoj povijesti života u morlačkim zajednicama na području između Zadra i Knina u ranom Novom vijeku govorila je Elisabetta Novello (Sveučilište u Veneciji), a o vojnim popisima i promjenjivoj zbilji u Hrvatskoj vojnoj krajini (Karlovački generalat) između 16. i 18. stoljeća Sanja Lazanin (Institut za migracije i narodnosti u Zagrebu) i Nataša Štefanec (Sveučilište u Zagrebu). Alexander Buczynski (Hrvatski institut za povijest u Zagrebu) podnio je priopćenje o vojnim komunitetima Slavonske krajine kao kameralističkom eksperimentu.

Četvrta sjednica bila je posvećena migracijama i izmjeni žiteljstva na *Triplex confinium* u povijesnoj perspektivi. Priopćenja su podnijeli Larry Wolff (Department of History, Boston College), Andreas Helmedach (Sveučilište u Leipzigu), Siegfried Gruber (Sveučilište u Grazu) i Tamas Farágo (Institut za demografska istraživanja u Budimpešti). Larry Wolff govorio je o karakteru i običajima morlačkog življa u mletačkoj Dalmaciji. Andreas Helmedach o habsburškom krajiškom društvu i novim sredstvima prijevoza i komunikacija. Siegfried Gruber o različitim modalitetima seoba i naselja pri ponovnom naseljavanju u Bečkom ratu opustjele Like oko 1700. godine ("Good Luck for Pioneers and Bad Luck for Latecomers"), a Tamas Farágo o spontanim migracijskim kretanjima u Ugarskom kraljevstvu tijekom prve polovice 18. stoljeća. Nenad Filipović (University of Princeton), koji je također trebao sudjelovati u radu konferencije, nije bio nazočan. Na konferenciji je ujedno predstavljen zbornik radova *Microhistory of the Triplex Confinium* koji sadrži priopćenja, odnosno priloge, s budimpeštanske konferencije o *Triplex confinium*, održane u ožujku 1997. godine.

Misaoni obzor konferencije određen je dobrim dijelom činjenicom o postojanju djelomične (ne)usklađenosti ideja, planova i interesa triju imperijalnih sila sa socioekonomskom zbiljom krajiškog žiteljstva na područjima pod vlašću Habsburgovaca, Mlečana i Osmanlija na *Triplex confinium* u 17. i 18. stoljeću. Dok su se, s jedne strane, vojne uprave velikih sustava bavile pitanjem što i kako učiniti s perifernim područjima, stanovnike na tromeđi, s druge strane, mučilo je pitanje kako preživjeti u obzoru tromeđe. Donekle je teško oteti se dojmu da je većina priopćenja bila usredotočena više na planove "odozgo" nego na praksu "odozdo". Ipak treba imati na umu da je *Triplex confinium*, po zaključnim riječima Alfreda Riebera, prostor, proces i ideja ("place, process, idea") u povijesnom trajanju. Osim toga, znatno je više sačuvanih izvora "von oben" provenijencije, nego onih koji potječu "von unten". U tom smislu, za očekivati je od narednih konferencija i publikacija o *Triplex confinium* u bliskoj budućnosti daljnje produblivanje spoznaja o njegovoj prošloj stvarnosti.

Priopćenja s gradačke konferencije bit će u obliku razrađenih priloga objelodanjena u posebnom zborniku koji bi trebao izaći iz tiska 1999./2000. godine.

Željko HOLJEVAC